

ÇOCUKLARDA ÜSTÜN ZEKÂNIN YORDAYICI OLARAK EBEVEYN TUTUMLARI*

Nüket AFAT**

ÖZET

Bu araştırmada üstün zekâlı çocuğa sahip ailelerin sergiledikleri ebeveyn tutumları ile çocuklarının zekâ düzeyi arasındaki ilişki incelenmektedir. Araştırma, 2011-2012 eğitim öğretim yılında 6 yaş grubunda olan 87 üstün zekâlı çocuk ve ailesi ile gerçekleştirilmiştir. Çocukların zekâ düzeylerinin belirlenmesinde Stanford-Binet Zekâ testi, aile tutumlarının belirlenmesinde ise Demir (2007) tarafından geliştirilip standardize edilmiş Ebeveyn Tutumları Ölçeği kullanılmıştır. Uygulanan ölçeğin alt boyutları (demokratik, otoriter, aşırı korumacı, izin verici) doğrultusunda ailelerin çocuk yetiştirme tutumlarıyla çocuklarının üstün zekâ düzeyleri arasındaki ilişkinin araştırılmasında Pearson Çarpım Momentler Korelasyon Katsayısı tekniği, ilgili değişkenler arasındaki yordama işlemleri için regresyon analizleri kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarında ebeveynlerin tutumları çocuklarının zekâsı ile yakından ilişkili bulunmuş, yapılan regresyon analizinde üstün zekânın en güçlü yordayıcısı olarak "aşırı korumacı ebeveyn tutumu" tespit edilmiştir. Üstün zekâlı çocuk (6 yaşında) sahibi olan ebeveynler, demokratik ve koruyucu tutumu benimserken izin verici ve otoriter tutumdan uzak durmaktadırlar.

Anahtar Kelime: Ebeveyn tutumları, Üstün zekâ, Ebeveyn desteği

ABSTRACT

In this study, families with gifted children exhibit examines the relationship between parental attitudes and children's level of intelligence. 2011-2012 academic research in the age group of 6 was carried out with the 87 gifted children and their families. Stanford-Binet intelligence test to determine the level of intelligence of children, family attitudes in the determination of Demir (2007) developed and standardized by the Parental Attitudes Scale. Child-rearing attitudes of the children of families in sub-dimensions of the scale is applied in accordance with the investigation of the effect of high levels of intelligence, Pearson Product Moment Correlation Coefficient technique of regression analysis between variables in a procedure performed by operations. Research results found closely associated with parents' attitudes towards children's intelligence, giftedness as the most powerful predictor of the attitude of overprotective parents have been identified.

Key Words: Parental Attitudes, gifted childre, Parental support.

GİRİŞ

Zekâ Bölümü (IQ) farklı zihinsel yetenekleri değerlendirmek için hazırlanmış olan alt testlerle aynı yaş grubundaki kişilerin performanslarını karşılaştıran özel bir göstergedir (Brody, 1999). Zekâ bölümü (IQ) testlerinin kullanılabilirlik özelliklerinin yüksek olması nedeniyle yüz yıldır yaygın bir şekilde kullanıldıkları görülmektedir (Naglieri, 2001).

* III. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresinde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

** Dr. Nüket AFAT. E-posta :nuketafat@hotmail.com

Başlangıçta üstün zekâ kavramı yetişkinler tarafından olağanüstü derecede başarılı çocuklar için kullanılırken, daha sonra çocukların bazı testlerden geçirilmesi sonucu dağılımın en üstte kalan % 2'lik kısmı için uygun görülen bir tanım haline gelmiştir (Freeman, 1985). I. Özel Eğitim Konseyinde üstün yetenekliler, genel ve/veya özel yetenekleri açısından, yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği konunun uzmanları tarafından belirlenmiş kişilerdir, üstün yetenekliler, bu yeteneklerini geliştirmede normal eğitim programlarının yetersiz kaldığı kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda farklılaştırılmış programlara ihtiyaç duyan gruptur şeklinde tanımlanmıştır (MEB, 1991).

Üstün zekâlı öğrenciler yetişkin rehberliğine normal öğrencilerden daha fazla ihtiyaç duyarlar ve genel olarak destekleyici bir aile ortamından diğer öğrencilere nazaran daha fazla yarar sağlarlar (Deur, 2011). Bunun yanında üstün zekâlı bir çocuğa sahip olan aile çocuğunun ihtiyaçlarını nasıl anlayacağı ve destekleyeceği konusunda çok az bilgiye ulaşabilmektedir. Aileler sıklıkla üstün yetenekli bir çocuğun gereksinimleri karşılamaya hazırlıklı olma konusunda yetersizlik duyarlar (Colengelo, 1991). Bu problemler pek çok etkenin birleşimi ile ortaya çıkmaktadır. Mitler ve üstün zekâlılar hakkında yanlış bilgiler (Dettman & Colengelo, 1980), ileri zekâlı olanlara karşı beslenen gizli düşmanlık (Singal, 1991), ulaşılabilir kaynaklar hakkında yetersiz bilgiye sahip olmak (Dirks, 1979) ve ailelerin limitli finansal kaynakları (Bloom, 1985) üstün zekâlı bir çocuk yetiştirmeyi zorlaştırabilmektedir.

Ailenin insan yaşantısı üzerindeki etkisi doğumdan önce başlamakta ve yaşamın sonuna dek sürmektedir. Her bebek bir potansiyelle doğar. Bazıları bu potansiyellerini tam olarak gerçekleştirirlerken bazıları bunu sergileyememektedir. Hayata aynı potansiyelle başladığı varsayılan iki bebeğin hayatındaki farkı yaratacak kritik öneme sahip olan etmenler araştırıldığında ilk akla gelen ebeveynler ve aile ortamıdır. Gelişim, çocukla ailesi ve sosyal çevresi tarafından sağlanan deneyim arasındaki dinamik etkileşim olarak görülür. Çocuğa ve çevresine gelişim sürecinde eşit önem verilmektedir. Çocuğun biyolojik bir organizma olarak yakın çevreyle etkileşiminin ve sosyal gelişiminde sistemlerin etkileşiminin yeri önemlidir. Çocuğun bakım ve gelişiminde yakın çevrenin rolü yaşamsaldır (Upshur, 1991).

Anne-babanın çocuk yetiştirme tarzları, çocukların psikososyal, zihinsel, dilsel, cinsel ve bedensel gelişimlerini büyük ölçüde etkilemektedir. Birbirleriyle sıcak, sevecen ve saygı temeline dayalı ilişkiler içinde olan bir ailede çocuğun tüm gelişimleri beslenirken; huzursuz, çekişmeli, kavgalı bir ailede çocuğun gelişimi olumsuz etkilenebilir (Senemoğlu, 2003). Çocuğun sağlığı ve beslenmesi kadar aile ortamının ona sağladığı sevgi ve şefkat de çok önemlidir. Ancak bunların yanında önemli olan başka bir nokta da insanın gelişimini tüm yönleri ile destekleyebilecek sosyal ve fiziksel ortamdır. Çocuğa sağlanan yaşantılar onun gelecekte nasıl biri olacağı konusunda büyük ölçüde belirleyicidir. Bloom'un yaptığı analizlere göre, zihinsel gelişimin % 50'si 17 yaşına kadar, % 30'u 4 yaşından 8 yaşına, % 20'si ise 8 yaşından 17 yaşına kadar oluşmaktadır. Çocuğun ilk yaşlarda dar ve sınırlı bir uyarıcı çevreden, zihinsel gelişim açısından zengin bir uyarıcı çevreye geçişi 20 derecelik bir zekâ farkı yaratmaktadır. Bu fark, bir çocuk için ilerideki meslek hayatında işçi olmak ile profesyonel bir meslek sahibi olmak arasındaki fark gibidir. Bu bilgilere göre çocuğun eğitiminde erken yılların değeri büyüktür ve bu dönemde çocuğun yetenek ve becerilerini geliştirmek için ona rehberlik etmek, çocuğun doğru davranışlarını pekiştirmek gerekir (Poyraz ve Dere 2003). Bu rehberlik ailede başlayıp eğitim kurumlarında devam etmelidir.

Çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirmesinde ve içinde bulunduğu sosyal çevreye uyum sağlamasında, anne-baba-çocuk ilişkisinin önemi her geçen gün daha iyi anlaşılmaktadır. Anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkinin sağlıklı olması öncelikle anne-babanın kendi aralarındaki ilişkinin sağlıklı olmasına bağlıdır. Ailede anne babanın birbirleri ile iletişimi çocuğu, çocuğun anne ile iletişimi babayı, çocuğun babası ile olan iletişimi de anneyi etkileyecektir. Bu nedenle aile, çocuğa çevresel koşulları sağlaması, potansiyelini kullanması, geliştirmesi, topluma ve kendisine mutluluk verecek tutum ve davranışları kazandırması bakımından çok önemlidir. Anne babaların çocukları ile sağlıklı ve etkili bir iletişim kurabilmeleri için güvenli, kendilerine ve çocuklarına karşı saygılı, çocuklarının sorunlarına karşı duyarlı, işbirlikçi, duygu ve düşünceleri paylaşabilen ve kabul edici bir tutum içinde olmaları gerekir (Yaşar, Aral ve Kandır, 2003).

Ana-baba çocuk ilişkilerine katkıları büyük olan Freud ve psikanalitik yaklaşımın diğer öncüleri ana-baba çocuk etkileşimini vurgulayan ilk kuramcılardır (Hall ve Lindzey, 1978). Bu kuramcılar daha çok beslenme şekli, memeden kesme, tuvalet eğitimi üzerinde durmuşlardır. Ana-baba tutumlarının çocuklar üzerindeki etkilerine ilişkin araştırmalar daha sonraki yıllarda yapılmıştır (Akt. Johnson, 1962). Minuchin,(1976) sistemin üyeleri arasındaki etkileşimlerin bir sonucu olarak ailelerin ve hatta büyük sistemlerin zaman içinde değişebileceği inancını temel alarak destek programlarında aile sistemleri kuramının kullanılmasının önemini vurgular (Akt: Bekman, 1998). Dolayısı ile çocuk; ana-babayı etkiler, ana-baba çocuğu etkiler ve ana-babadan biri aile sistemi içinde çocukla arasındaki bağda bir değişikliğe yol açacak biçimde bir diğerini kolayca etkileyebilir.

Kendine has karakteristik birçok özelliği ve ihtiyacı olan üstün zekâlı çocukların hayatında da ailenin önemi ve etkisi çok büyüktür. Uygarlık alanında ilerleme çabalarının olumlu sonuçlara ulaşmasında en büyük görev, toplumun üstün olarak nitelendirilen küçük kesimine düşmektedir. Bu nedenle bu denli olumlu etkiye sahip bu grubun yeterli bir eğitime tabi tutulmasında ve bu konuda ailelerin bilinçlendirilmesinde büyük yararlar vardır (Davashgil, 1990). Üstün zekâlı çocukların aileleri kendilerini hem ödüllendirilmiş hem de cezalandırılmış hissedebilirler. Üstün zekâlı olmak, hem çocuk için hem de aile için içsel ve dışsal çok çeşitli sosyal duygusal deneyimlerle mücadele gücünü gerektirmektedir. Bir aile için üstün zekâlı çocuğa sahip olmak hem keyifli hem de zorlayıcı bir durum olabilmektedir (Moon, 2004).

Aile, çocuğunun yetenek ve başarı gelişiminde öncelikli ve kritik bir pozisyonda bulunduğunu anlamalıdır (Bloom & Sosniak, 1981). Campbell de (1996) üstün zekâlı çocuklarda başarının ön koşulu olarak güven duygusu, disiplin, çalışma alışkanlıkları, kendini algılama ve destekleyici aile tutumlarının göstermiştir. Bazı aileler çocuklarının üstün yetenek ve zekâlarının boşa gittiği, iyi değerlendirilemediği noktasında aşırı bir anksiyete içine girebilmektedirler. Ailenin yaşadığı bu kararsız ve umutsuz durum üstün zekâlı çocuklarında da çatışma ve karışıklık yaşamasına neden olabilmektedir.

Son yıllarda, ebeveyn-çocuk arasındaki ilişki, ebeveynlerden çocuğa doğru olan tek taraflı bir etkilenmeden çok, çocuğun ve ebeveynin karşılıklı olarak birbirlerini etkilediği bir süreç çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu karşılıklı etkileşime rağmen ebeveynler, özellikle de erken gelişim dönemlerinde çocuklarının bakım ve eğitiminden sorumlu olmaları nedeniyle daha fazla etkiye sahiptirler (Maccoby, 2002). Dwairy, (2004) çalışmasında üstün zekâlı ergenlerin ailelerinin otoriter olma eğilimli oldukları bunun yanında üstün

olmayan ergenlerin ailelerinden daha az otoriter oldukları bulunmuştur. Üstün ergenlerin ailelerine karşı olan tutumları üstün olmayan geçlerin ailelerine karşı olan tutumlarından daha olumludur. Üstün zekâlı ergenlerin üstün olmayan ergenlere göre benlik saygısı daha yüksek ve kişilik bozuklukları ve fobileri daha az gözlenmiştir. Vu (2011) yaptığı araştırmada üstün zekâlı çocukların eğitimi ailelerden geldiğini ve ailelerin çocuklarının eğitimleri hakkında verecekleri kararlarda geleneklerinin büyük etkisi olduğunu bulmuştur. Dolayısıyla ebeveynlerin, özellikle de okul öncesi dönemde çocuk yetiştirme tutumlarının değerlendirilmesi önemlidir. Ülkemizde bu yaş grubuyla ilgili dört çalışma olduğu saptanmıştır (Akt:Demir, 2008). Erken çocukluk dönemindeki üstün zekâlı çocukların ebeveynlerinin tutumlarına yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Ailedeki çatışma, tutarsızlık, ailenin organizasyonundaki bozukluk, aşırı hoşgörölü ve/veya otoriter aile tutumu ve okulun değerini düşük görmek beklenmedik başarısızlıkta **ailenin** neden olduğu faktörlerdir (Reis, Mc Coach, 2000) Ailedeki uyumun, destekleyici yaklaşımın ve ailenin okul etkinliğine katılımının çocuğun okul başarısı üzerinde olumlu etkileri vardır. Ailelerin çocukları hakkında aldıkları kararlara çocuklarını da dahil etmeleri ve çocuklarının gösterdiği başarıları dikkatlerini yönlendirmeleri gerekmektedir. Üstün başarılı çocukların ailelerinin; çocuklarıyla beraber zaman geçirdikleri, oyun oynayabildikleri, çocuk merkezli ilişkilerde bulunabildikleri, dillerini zenginleştirici bir çevre sağlayabildikleri, onlara okuma konusunda örnek oldukları ve çocuklarını üst-biliş düşünceleri ve bağımsız problem çözme becerileriyle tanıştırdıkları görülmektedir (Moon, 2004).

Ebeveyn tutumları, gelişmekte olan tüm çocuklarda olduğu gibi üstün zekâlı çocukların da hayatında önemli etkilere sahiptir. Bu önemden yola çıkan aile ve çocuk alanında çalışan araştırmacılar tarafından kullanılan çocuk yetiştirme tutumlarıyla ilgili birçok farklı sınıflandırma mevcuttur. Bu sınıflandırmaların birçoğunda Baumrind'in (1966) tanımladığı demokratik, otoriter ve izin verici ana baba tutumları yer almaktadır. Bu tutumlar dışında bir de Levy (1931) tarafından ortaya atılan, daha çok geleneksel toplumlardaki aile yapılarında görülen, anne babanın çocuğu gereğinden fazla kontrol etmesi ve özen göstermesi davranışlarıyla karakterize olan aşırı koruyucu aile tutumu bulunmaktadır (Akt: Demir, 2007).

Demokratik tutum; sergileyen ebeveynler çocuklarından olgun davranış beklerler ve kurallara uymalarını isterler. Sıcak ve ilgilidirler, sabırlı ve duyarlı bir şekilde çocuklarını dinlerler, aile içinde verilecek olan kararlarda çocuklarının görüşlerini alırlar. Otoriterlerden farkları ise bu ebeveynlerin aynı zamanda bağımsızlığı ve bireyselliği desteklemeleridir. Demokratik tutumun çocuklarda, gelişmiş güven duygusu, bağımsızlık, fikirlerini serbestçe söyleyebilme, girişimcilik, sorumluluk alabilme, olgunluk, arkadaş canlısı olma, yüksek okul başarısı, sosyal yönden uyumluluk, kendini geliştirme ve yaratıcı fikirler üretebilme gibi olumlu sonuçlara yol açtığı belirlenmiştir (Kuzgun, 1991)

Balldevin ve arkadaşlarının belirttiği gibi demokratik aile ortamında büyüyen çocuklar, aile tarafından sürekli keşfetmeye ve deneme yanılma yoluyla öğrenmeye teşvik edilmektedirler. Bu nedenle de merak, planlı olma, özgün olma, yaratıcılık gibi zihinsel öğeler açısından, yüksek düzeydedirler. Ancak, bu çocuklar aynı zamanda korkusuz saldırgan kurallarına uymayan ve lider olma özelliği taşıyan çocuklar oldukları gözlenmiştir (Akt. Mednuss & Johnson, 1962).

Otoriter tutum sergileyen ebeveynler, koydukları kurallara çocuklarının koşulsuz uymalarını ve itaat etmelerini beklerler. Otoriter ebeveynler otoritenin sağlanmasına

çok önem verirler. Otoriter tutumla yetiştirilen çocuklarda gözlenen sonuçlar, duygu ve düşüncelerini kolay ifade edememe, güvensizlik, kaygılı olma, içe kapanıklık, otoritenin olduğu durumlarda sinme, kurallara uyma ama otoritenin olmadığı durumlarda kurallara aykırı davranma olarak sayılabilir. Bu çocuklar ayrıca, kendilerinden güçlü kişilere karşı itaat davranışı gösterirken, kendinden güçsüzlere karşı saldırgan davranışlar sergilemektedirler (Kuzgun 1991). Otoriter stile sahip ebeveynlerin çocuklarında otoriteye karşı direnç, agresyon, depresyon, düşük benlik saygısı ve karar verme güçlüğü gibi duygusal ve davranışsal problemlerin görülme olasılığı vardır (Dwairy, 2004).

Otoriter ana baba ve demokratik ana baba tutumlarının yanında Kuzgun (1972) ilgisiz ana baba tutumundan ise şöyle söz eder. İlgisiz ana baba çocuğunu ihmal hatta psikolojik açıdan reddeder, nerede ve ne yaptığını bilmez ve ilgilenmez, varlığından rahatsız olduğundan çocuğunu çevresinden mümkün olduğunca uzak tutmaya çalışır. İlgisiz ana baba çocuğuna en az sevgi gösteren ve davranışlarına en az kontrol uygulayan ana babalardır. Bu nedenle de ilgisiz tutumdaki sevgi yokluğu kendini gerçekleştirmeyi engelleyici bir etmen olmaktadır.

İzin verici ebeveynler ise, çocuklarına çok fazla özgürlük verirler, çocuklarını hiçbir şekilde kontrol edemezler ve bazen de ihmale varan bir hoşgörü ile davranırlar. İlgisiz-ihmalgar ebeveynler, çocuğuyla etkileşimindeki çaba ve süreyi mümkün olduğunca en az seviyede tutmaya çalışırlar. Bu şekilde yetişen çocuklar, dürtü kontrolü zayıf, düşük akademik başarıya sahip, kendini hoş gören çocuklar olarak görülebilir. İzin verici ebeveyn sitilini benimseyen ailelerin çocuklarından beklentilerinin düşük olduğu görülebilmektedir. Bu ebeveyn tutumu ile yetiştirilen çocukların düşük sosyal beceriler ve özgüven, yüksek düzeyde benmerkezilik ve sorumluluk almama durumu gözlemlenebilmektedir.

Aşırı Koruyucu tutumda anne-çocuk ilişkisindeki göstergeleri ise 4 başlık altında gruplanır. Bunlar; aşırı temas, bebekleştirme, sosyal olgunluğun önlenmesi ve annesel kontrol'dür. Bu tutumla yetiştirilen çocuklar, girişimcilikten ve kendine güvenden yoksun, korkak, çekingen, daima bir başkasının desteğini arayan, sosyal ilişkilerde pasif ve yaşitlarına göre belirli beceriler yönünden yavaş gelişen çocuklardır. Olgunlaşmamış çocuklar olarak görülürler. Hem kendisiyle hem de etrafındaki dünyayla ilgili çok az içgörüyü sahiptir (Kuzgun, 1991; Yavuzer, 1994)

Symonds(1938), başat ana-babalar çocuktan kesin boyun eğme beklediklerini ve onu fazla dinlemediklerini, çok eleştirdiklerini belirtmektedirler. Uysal ana-babaların ise çocuğu denetlemediklerini ve kendi haline bırakarak gevşek ve tutarsız bir disiplin uyguladıklarını vurgulamaktadır (Akt. Medinnus ve Johnson 1962). Böyle olunca da farklı tutumlarda gelişen çocuklarda farklı davranışlar gelişmektedir. Ana babaları başat olan çocukların kural olarak daha iyi sosyalleştikleri gruba uyum gösterdikleri görülmüştür. Ancak, ana babalarınca özgür yetiştirilen çocuklara oranla daha hassas, çekingen içe kapanık, bağımlı ve uysal oldukları bunun yanında, ana babaların uysal olan çocukların otoriteye başkaldırmaya ve sorumsuzca davranmaya daha eğitilmiş oldukları, yalnız kendilerini çok iyi anlatabildikleri bağımsız ve kendine güven duyguları yüksek bireyler oldukları saptanmıştır.

Üstün potansiyelli çocukların ihtiyaçları karşılanıp doğru yönlendirildiklerinde geleceği şekillendirmede en umut vaat eden gruptur. Ailelerin üstün potansiyelli çocuklarının özel-liklerini tanıması, ihtiyaçlarını fark etmesi ve karşılanması için çaba göstermesi, karşılaşılabilecekleri sorunlarda çocuklarına doğru rehberlik edebilmesi, her alanda sağlıklı gelişim-

lerinin desteklemesi gerekmektedir. Bu önemli noktalardan yola çıkarak üstün potansiyelli çocuk sahibi ebeveynlerinin sergiledikleri tutumları inceleyip içinde yaşadıkları kültüre ve aile ilişkilerine uyumlu programların ebeveyn ve çocuklara sunulması gerekmektedir.

Üstün zekâlı çocuklar ve ailelerine gerekli desteği sağlayabilmek adına onları erken dönemde daha yakından tanımak önemli ve gereklidir. Bu noktadan hareketle araştırma kapsamında üstün zekâlı çocukların ebeveynlerinin tutumları kullanılan ölçeğin alt boyutları olan demokratik, otoriter, İzin verici ve korumacı tutum olarak dört boyutta ele alınmış, ebeveyn tutumlarının üstün zekâ ile ilişkisi incelenmiş ve ebeveyn tutumlarının üstün zekâyı yordama gücüne bakılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın amacı, üstün zekâlı çocukların ebeveynlerini tanımaktır. Bu amaç doğrultusunda “üstün zekâlı çocuğa sahip ebeveynlerin hangi ebeveyn tutumlarını sergiledikleri” ve “sergiledikleri ebeveyn tutumlarından hangisi veya hangilerinin üstün zekânın en güçlü yordayıcısı olduğu” sorularına cevap aranmaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmada, ebeveyn tutumları ile üstün zekâ arasındaki ilişkiyi saptayabilmek için tarama modeli kullanılmıştır.

Evren Örneklem

Araştırmanın evrenini 2011-2012 eğitim öğretim yılında İstanbul’da 6 yaş grubunda üstün zekâlı çocuğu olan ebeveynler oluşturmaktadır. Söz konusu evrenden, çocuğunun özel eğitim alması için okul arayışında olan 87 ebeveyn tesadüfi örnekleme ile belirlenmiş ve araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın örnekleminde yer alan ebeveynlerin tutumlarının saptanması için Demir (2007) tarafından geliştirilen Ebeveyn Tutumları Ölçeği, çocukların zekâ puanlarının tespit edilebilmesi için Stanford Binet Zeka Testi Puanları kullanılmıştır.

Ebeveyn Tutumları Ölçeği (ETÖ): Anne ve babaların, 2-6 yaş arasındaki çocuklarını yetiştirirken gösterdikleri ebeveynlik davranışlarının belirlenmesi amacıyla Demir (2008) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilme çalışmaları sırasında öncelikle demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici olmak üzere 4 boyutlu 62 maddelik bir ölçek oluşturulmuştur. Ölçek beşli likert değerlendirme içermektedir. Ölçekte yer alan maddeler davranış biçimleri şeklindedir ve her bir davranış biçimine cevaplayıcılar her zaman ve hiçbir zaman arasında değişen beş seçenek arasında yanıt vermektedir. Oluşturulan bu ölçek, İstanbul’da bulunan, düşük, orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden 17 anaokuluna devam eden 2-6 yaş arasındaki çocuğu olan 420 anne ve babaya uygulanmıştır. Geçerlik çalışmaları çerçevesinde yapılan Temel Bileşenler ve Varimax Döndürmesi analizleri sonucunda 16 madde ölçekten çıkarılmıştır. Bu şekilde demokratik tutum 17 madde, otoriter tutum 11 madde, aşırı koruyucu tutum 9 madde, izin verici tutum 9 madde olmak üzere ölçek 46 maddeyle son halini almıştır. Ölçekte yüksek puanlar alt boyutun ait olduğu ebeveynlik tutumunun baskın olduğunu, düşük puanlar ise o ebeveynlik tutumunun zayıf olduğunu göstermektedir. Yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda Cronbach alfa değerleri demokratik boyutu için .83, otoriter boyutu için .76, aşırı koruyucu boyutu

için .75 ve izin verici boyutu için ise .74 olarak hesaplanmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik analizleri sonuçları, Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin (ETÖ), ebeveynlerin çocuklara yönelik tutumlarını değerlendirmede yeterli düzeyde geçerlik ve güvenilirlik değerlerine sahip bir ölçek olduğunu göstermiştir. Ölçeğin bu çalışmadaki cronbach alfa değeri .72 bulunmuştur

Stanford Binet Zeka Testi: Stanford-Bine Zeka Testi, Alfred Binet ve Theodore Simon tarafından zihinsel engelliliğin farklı düzeylerini tespit etmeye yönelik ilk objektif ölçme aracı olarak 1905 yılında geliştirilmiştir. Stanford-Binet Zeka Testinin orijinal biçimi sürekli genişletilerek, günümüze ulaşmıştır. 2003 yılında yayınlanan Stanford-Binet Zeka Testinin 5. ve en son versiyonunu, zeka ve bilişsel yeteneklerin değerlendirilmesinde bir dizi yeniliği beraberinde getirmektedir. Test, 2 ila 85 yaş arasında değişen çocuk ve yetişkinlere uygulanabilmekte olup, beşi sözel olmayan ve beşi sözel olmak üzere on altı testten oluşmaktadır. Ayrıca özel gereksinimi olan çocukların (gelişimsel gerilik, öğrenme güçlüğü ve üstün yetenekli) tespit edilmesinden öğrencilerin okul programlarına yerleştirilmelerine kadar geniş bir kullanım alanı olan bir ölçme aracı olarak kullanılmaktadır. 1965 yılında Stanford-Bine Zekâ Testinin standardizasyonu Şemin tarafından İstanbul'da yaşayan küçük bir grup çocuk üzerinde yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışma kapsamında çocukların sahip oldukları üstün zeka puanı ile ebeveynlerinin tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesinde Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi, ebeveyn tutumlarının çocukların üstün zeka puanını yordama gücünün incelenmesinde regresyon analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde elde edilen bulgular tablolar haline getirilerek yorumlanmıştır.

Tablo1:Değişkenlerle İlgili Tanımlayıcı İstatistikler

	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	N
Demokratik	23,69	5,842	87
Otoriter	20,31	5,491	87
Aşırı koruma	28,43	5,666	87
İzin v.	21,17	3,906	87
Zekâ	151,00	12,107	87

Tablo2: Zekâ Puanları İle Ebeveyn Tutumu Toplam ve Alt Test Puanları Arasındaki İlişki

Değişkenler	Demokratik	Otoriter	Aşırı koruma	İzin v.
Demokratik				
Otoriter	,261*			
Aşırı koruma	-,040	,070		
İzin v.	,028	,022	,043	
Zekâ	,351**	,380**	,839**	,211*

Tablo2'den de anlaşıldığı gibi, 6 yaş grubu üstün zekâlı çocukların Stanford Binet'ten aldıkları zekâ puanları ile ebeveynlerine ait ETÖ'nün tüm alt test puanları arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon analizi sonucunda Demokratik ($r=,351$, $p<.01$), Otoriter ($r=,380$, $p<.01$), Aşırı Korumacı ($r=,839$, $p<.01$) ve İzin verici ($r=,211$ $p<.05$) ebeveyn tutumları ile üstün zeka arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Tablo 3: Çalışma Grubundaki Ebeveynlerin Çocuklarına ait Zekâ Puanlarının Ebeveyn Tutum Ölçeği Alt Boyutları Olan Demokratik, Otoriter, İzin Verici ve Aşırı Koruma Alt Boyut Puanlarıyla Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	B	Standart Hata	Beta	T	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	63,92	3,051		20,953	,000		
Demokratik	,660	,063	,318	10,553	,000	,928	1,078
Otoriter	,519	,067	,235	7,796	,000	,925	1,081
Aşırı koruma	1,770	,062	,829	28,365	,000	,990	1,011
İzin v.	,500	,090	,161	5,540	,000	,997	1,003

R= ,965^a R²=0,931
F=275,604 p=,000

ETÖ alt boyutlarının tümü ile üstün zekâ arasında anlamlı bir ilişki görülmektedir ($R=0.965$, $R^2=0.931$, $p<.01$). Ebeveyn tutumu alt boyutları, zekâ puanlarındaki varyansın yaklaşık % 93'ünü açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayılarına göre üstün zekâ puanına katkı sağlayan en önemli değişken aşırı korumacı ($\beta=.96$) tutum olarak görülürken bunu demokratik ($\beta=.31$), otoriter ($\beta=.23$) ve İzin Verici ($\beta=.16$) tutum izlemektedir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Araştırma sonuçlarına göre demokratik, otoriter, izin verici ve koruyucu ebeveyn tutumları çocukların zekâsı ile yakından ilişkili bulunmuştur. Freeman'nın (2000) yaptığı çalışmada da çocukların IQ değerleri ile aile ortamları arasında yüksek düzeyde pozitif ilişki bulunmuştur. Özellikle boylamsal çalışmada erken çocukluk döneminde destekleyici bir aile ortamında yetişen üstün zekâlı çocukların ileri dönemde daha başarılı oldukları ve toplam yetenek puanlarında artış olduğu belirtilmiştir. Ebeveyn ile çocuk arasındaki olumlu ve destekleyici ilişki, çocuğun kendini güvende hissetmesini sağlamaktadır. Çocukların ilgileri doğrultusunda zenginleştirilmiş çevre, yeni öğrenme deneyimleri ile potansiyelin gerçekleştirilmesini desteklemektedir.

Üstün zekâ ile tüm ebeveyn tutumları arasında ilişkinin bulunması ebeveynlerin ebeveynlik davranışlarını değerlendirirken kendilerini neredeyse dört boyutta da ifade ettiklerini ve bunun da kültürümüze özgü bir tarz olduğunu düşündürmektedir (Demir, 2008). Örneğin ebeveynlerin çocuklar için tehdit oluşturacağını düşündükleri bir durum-

da otoriter ya da koruyucu davranırken, çocuklarının gece yatış saati gibi daha az tehdit edici bir durumda aşırı izin verici davranabildiğini göstermektedir. Yine oyuncak seçimi konusunda son derece demokratik davranışlar sergileyen bir ebeveynin, çocuğun yemek yeme düzeni söz konusu olduğunda otoriter bir tavır sergileyebildiği gözlenebilmektedir. Ebeveyn tutumları ölçeğinin alt boyutları arasında yapılan korelasyon analizleri sonucunda, otoriter ve demokratik boyut arasında ve yine otoriter boyutla hem aşırı koruyucu hem de izin verici boyutlar arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler bulunması da bu görüşü yansıtabilmektedir (Demir, 2007).

Çocuk ve aile arasındaki ilişkiler, ailenin sergilediği tutumlar, çocuğun kişilik gelişimlerini etkileyen önemli etmenlerdir. Ana babanın çocuğa sevgi vermesi ve onun özgüvenini desteklemesi gerekmektedir. Aile çocuğunun yetenek ve başarı gelişimde öncelikli ve kritik bir pozisyonda bulunmaktadır. Campbell de (1996) çalışmasında destekleyici aile tutumlarını üstün zekâlı çocuklarda başarının önemli bir ön koşulu olarak göstermiştir. Diaz (1989) tarafından yapılan bir araştırmada; akademik başarısı düşük ve sınıfta kalma riski taşıyan öğrencileri diğer öğrencilerden ayıran en önemli etkenin, anne-baba desteği ve ilgisinden yoksunluk olduğu saptanmıştır. Aynı araştırmada, anne-baba katılık, tutarsızlık ve geçimsizliğinin de düşük okul başarısında önemli bir risk faktörü olduğu görülmüştür. Eastman (1988), eğitim açısından destekleyici yaklaşım içerisinde olan ailelerin çocuklarında, okul başarısının daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Chessor & Whitton (2008) sosyal duygusal problemlerin çözümünde ebeveynliğin öğretmenlikten daha önemli olduğunu ve uygun bir özel eğitim ile destekleyici ev ortamının olası sosyal duygusal sorunları minimize ettiğini belirtmiştir. Heller & Lengfelder araştırmalarında uluslar arası matematik fizik ve kimya olimpiyatlarına katılan üstün zekâlı bireylere onları motive eden ve çalışmalarını kolaylaştıran faktörleri sorduğunda iki önemli faktör ortaya çıkmıştır bunlardan birincisi destekleyici aile diğeri ise kaynaklara kolay erişim olarak bulunmuştur (Herrmann, 2011).

Gelişim alanlarının tümünde desteklenme, saygı görme ve sevilme, çocuğun temel fizyolojik gereksinmelerinin yanında hemen onlar kadar önem taşımaktadır. Bu nedenle de yetişkinlerin çocuklara seçme olanağı verecekleri bir ortam yaratmaları gerekmektedir. Diğer yandan **demokratik** aile ortamında büyüyen çocuklar, aile tarafından sürekli keşfetmeye, deneme yanılma yoluyla öğrenmeye teşvik edilmektedirler. Bu nedenle meraklı, plânlı olma, özgünlük, yaratıcılık gibi zihinsel öğeler açısından yüksek düzeydedirler.

“Çocuğumun kendine özgü bir bakış açısı olduğunu kabul ederim.”, “Çocuğum iyi davrandığında onu överim.”, “Çocuğumla her konuyu konuşabilirim.”, “Çocuğuma bir şey alırken onun da fikrini alırım.”, “Çocuğumun kişisel görüşlerine saygı gösteririm.” gibi **demokratik** tutumun sorgulandığı 17 itemin ortalamasına bakıldığında çoğunlukla “Her zaman böyledir.” diyerek 87 üstün zekâlı çocuk ebeveyni büyük oranda demokratik tutum sergilediklerini belirtmişlerdir. Bu veriyi destekleyecek şekilde Bloom, (1985) ve Cornell & Grossberg, (1986) de yaptıkları çalışmalarda genel olarak, üstün zekâlı çocukların ailelerinde yakın, destekleyici ilişkiler, açık roller ve güçlendirici bir, çocuk merkezli kültür sergilediklerini belirtmişlerdir.

Demokratik ve hoşgörülü bir aile tutumuyla yetişen çocuklar kendisiyle ilgili kararları düşünüp alabilen, kararlarının sorumluluğunu üstlenen, kararlarının sonuçlarına katlanabilen, özgüveni ve girişim yeteneği gelişmiş, fikirlerini açıkça söyleyebilen, yaratıcı fikirler öne

sürebilen arkadaşları ile ilişkilerinde daha etkin, kendi haklarına ve başkalarının haklarına saygılı bireyler olmaktadır (Cirhinlioğlu, 2010; Yavuzer, 1993).

Freeman'ın (2000) bahsettiği gibi demokratik tutumdaki aileler, duygusal özgürlük ve yeni deneyimler sağlayacak materyaller sunarak çocuklarının ruh sağlığını koruyup yaratıcı düşüncelerini desteklemektedirler. Ana babalarının tutumlarını demokratik olarak algılayan bireyler, gördükleri şartsız sevgi ve saygı nedeniyle olumlu benlik kavramı geliştirirler. Buna karşılık çocuğun ancak istenilen davranışları yerine getirdiği zaman kabul gördüğü, sevginin pekiştirici olarak kullanıldığı, çocuğun kendi hakkında kararlar alabilecek güçte görülmediği aile ortamında benlik ve ideal benlik kavramları en düşük düzeyde çıkmaktadır (Abacı, 1986).

Ebeveynler “Çocuğumla aynı fikirde olmadığımız zaman, benim fikirlerimi kabul etmesi için onu zorlarım.”, “Çocuğumu yola getirmek için onu azarlarım.”, “Çocuğuma karşı çabuk öfkelenirim.”, “En ufak bir hatasında, çocuğumu cezalandırırım.” gibi **otoriter** tutumun sorgulandığı 12 iteme çoğunlukla “Nadiren böyledir.” diyerek otoriter olmadıklarını belirtmişlerdir. Chan (2005)'in çalışmasına göre üstün zekâlı öğrenciler ailelerini; aile ilişkilerine bağlı ve çocuklarından yüksek beklentili olarak algılamaktadırlar. Otoriter anne baba tutumunun hakim olduğu ailelerde ailenin çocuktan beklenti düzeyi yüksektir (Dönmezer, 1999). Ayrıca üstün zekâlı ergenlerin ailelerinin, otoriter olma eğilimli oldukları bunun yanında üstün olmayan ergenlerin ailelerinden daha az otoriter oldukları bulunmuştur (Dwairy, 2004).

Otoriter ve aşırı koruyucu tutumda çocuklar ancak ebeveynlerin denetimi ve gözetimi ile ve sürekli kontrol ile iyi eğitilirler ya da zararlardan korunabilirler (Darling ve Steinberg, 1993; Kuzgun, 1991; Maccoby ve Martin, 1983). Otoriter aile ortamında çocuğun zayıf görülen yönleri şiddetle eleştirilmekte ve çocuk, kendinden üstün kişilerle kıyaslanmaktadır. İnsancıl psikolojide sözü edilen ilk temel gereksinme olan olumlu saygı ve benlik saygısının karşılanmadığı bu ortamda çocuk olumsuz bir benlik kavramı geliştirmektedir. Horney de kusurlu ana-baba tutumlarının temel kaygıyı oluşturan en önemli etmenler olduğunu belirtmiştir (Akt. Geçtan 1982).

Ebeveynler “Çocuğumu şımartırım.”, “Çocuğuma bana sormaksızın şahsi eşyalarımın herhangi birini alıp kullanmasına izin veririm.”, “Çocuğumun yanlış davranışını görmezden gelirim.”, “Evimizde hangi televizyon programının izleneceği, çocuğumun isteğine göre belirlenir.” gibi **izin verici** tutumun sorgulandığı 9 iteme çoğunlukla “Nadiren böyledir.” diyerek izin verici olmadıklarını belirtmişlerdir.

“Çocuğuma karşı koruyucu davranırım.”, “Arkadaşları çocuğuma sataştığı zaman onu korurum.”, “Çocuğumun hastalanmasından endişe ederim.”, “Çocuğumu, onun cesaretini kırabilecek zor işlerden uzak tutarım.” gibi **aşırı koruyucu** tutumu sorgulayan 9 iteme çoğunlukla “Çoğunlukla böyledir.” diyen ebeveynler koruyucu tutum sergilediklerini belirtmişlerdir. Yuen, (2005)'in çalışmasına göre üstünlerin anneleri normallerin annelerinden daha yoğun stres hissetmektedir. Hissettikleri stresin sebebi olarak çocuklarını görmekteydiler. Bu durum aşırı korumacı tavır sergilemelerinin altında yatan etmenlerden olabilir. Ayrıca Adler (1963) çocuğa karşı ilgisiz davranmanın, çocuğu reddetmenin çocukta aşağılık duygusu uyandıracaklarını bunun da kaygıya dönüşeceğini belirtmektedir. Duncan (1971)'a göre de tutarlı ve sağlam bir disiplin uygulayan aynı zamanda denetleyen ana-babaların yetiştirdiği çocukların benlik tasarımı yüksek olmaktadır. Böylece bu çocuklar

özgüveni yüksek, bağımsız, kendi başına karar alıp uygulayan ve diğer kişilerle iyi ilişkiler kurabilen bireyler olarak yetişmektedir.

Araştırma bulgularına göre **üstün zekâyı yordayan en güçlü** ebeveyn tutumu “aşırı korumacı tutum” olarak bulunmuştur. Bu bulguda, araştırmanın çocuklarının üstün zekâli olarak tanılanmasının hemen ardından yani belirsizliklerin ve özel eğitim arayışlarının yoğun olduğu bir dönemde yapılmış olmasının etkisinin olduğu düşünülebilir. Zira aileler sıklıkla üstün yetenekli bir çocuğun gereksinimleri karşılamaya hazırlıklı olma konusunda yetersizlik duyarlar (Colengelo,1991). Bu durum onları yoğun bir endişe ve arayış içine itebilir. Özellikle tanılanmanın yeni yapıldığı dönemde bu belirsizlik ve arayış durumunun yaratabileceği duygular aşırı korumacı tutumu desteklemiş olabilir. Bunun yanında Friedman, (1994) üstün zekâli çocukların ailelerini, geleneksel değerlere bağlı olarak değerlendirirken Demir, (2008)’in aktardığına göre geleneksel aile yapılarında görülen en önemli özelliklerden biri aşırı koruyucu aile tutumu sergileyebilmeleridir.

Aşırı korumacı tutumun yanında en güçlü yordayıcı olarak demoktarik tutum gözlenmektedir. Vu (2011) yaptığı araştırmada üstün zekâli çocukların eğitimi ailelerden geldiğini ve ailelerin çocuklarının eğitimleri hakkında verecekleri kararlarda geleneklerinin büyük etkisi olduğunu bulmuştur. Bununla birlikte Demir (2008) çalışmasında babaların demokratik ve aşırı koruyucu davranışları eğitim düzeyleri ile beraber artış; izin verici davranışlarında düşüş gösterdiğini bulmuştur. Annelerin ise demokratik, otoriter ve aşırı koruyucu davranışları eğitim düzeyleri ile birlikte artmaktadır. Bu iki araştırmadaki bulgulara göre yapılan çalışmadaki ebeveynlerin eğitim durumlarının, aşırı korumacı ve demokratik tutumu üstün zekânın en güçlü yordayıcısı yapmış olabilir.

Özet olarak 6 yaş grubunda üstün zekâli çocuğa sahip ebeveynler, demokratik ve aşırı koruyucu tutumu benimserken izin verici ve otoriter tutumdan uzak durmaktadırlar. Yapılan regresyon analizinde üstün zekâyı yordayan en güçlü ebeveyn tutumu olarak da aşırı koruma ve demokratik tutum tespit edilmiştir.

ÖNERİLER

Bu araştırmanın bazı sınırlılıkları vardır. Demir (2007)’in Ramey (2002)’den aktardığına göre sadece kişilerden alınan bilgilere dayanarak yapılan çalışmalarda, kişilerin kendilerini olduğundan daha farklı yansıtmaları ya da kendi davranışlarına ilişkin iç görüşlerinin yeteri kadar gelişmemiş olması gibi sakıncalar doğabilmektedir. Bu dezavantajları ortadan kaldırmak için kişilerden alınan bilgilerin, doğal ev gözlemleri ve yapılandırılmış etkileşim gözlemleri ile desteklenmesi gerekir.

Üstün zekâli çocukların ebeveynlerinin sergiledikleri tutumları inceleyip içinde yaşadıkları kültüre ve aile ilişkilerine uyumlu bir aile eğitim programı geliştirilmesi ve üstün potansiyelli çocukların eğitiminde aileleriyle ilgili yapılacak çalışmaların artması gerekmektedir. Bu gerekliliklerin bilimsel verilere dayalı olarak karşılanabilmesi için alan çalışmaları artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abacı, R. (1986). “Demokratik”, “Otoriter” ve “İlgisiz” olarak Algılanan Ana-Baba Tutumlarının Çocuğun Kaygı (anxiety) Düzeyi ile İlişkisi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. S.55. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Baumrind, D. (1966). Effects of Authoritative Parental Control on Child Behavior, *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Bekman, S. (1998). Eşit fırsat: Anne Çocuk Eğitim Programı'nın Değerlendirilmesi. İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayınları
- Bloom, B. S., & Sosniak, L. A. (1981). Talent development vs. schooling. *Educational Leadership*, 39, 86-94.
- Campbell, J. R., & Vema, M. A. (2007). Effective parental influence: Academic home climate.
- Chan, D. (2005). “Adjustment Problem, Self Efficacy, And Psychological Distress Among Chinese Gifted Students In Hong Kong.” *Roeper review*, 28, 203-210.
- Colangelo, N. & Assouline, S. G., (1993). “Families Of Gifted Children: A Research Agenda. *Quest*, 4, 1-4.
- Cornell, D.G. (1983). Gifted children: The impact of positive labeling on the system. *American Journal of Orthopsychiatry*, 53(2), 322-335.
- Davashgil, U. (1990). Üstün Olma Niteliğini Kazanma. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, (82), 62-67.
- Demir, E.,K, Şendil, G. (2008). Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) Türk Psikoloji Yazıları: 11 (21), 15-25.
- Duncan, P. (1971). “Parantel Attitudes and interactions in Delinquency” *Child Development* 42.1751.1765.
- Dwairy M. (2004). Parenting styles and mental health of Arab gifted adolescents. *Gifted Child Q*; 48:275286
- Freeman, J. (2000). ‘Families, the essential context for gifts and talents’, (pp. 573-585) in K.A. Heller, F.J. Monks, R. Sternberg & R. Subotnik, *International Handbook of Research and Development of Giftedness and Talent*. Oxford: Pergamon Press. Kitabevi.
- Freeman, J. (2000). ‘Families, the essential context for gifts and talents’, (pp. 573-585).
- Geçten, E (1993). Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar, Remzi Kitabevi, 7. Basım, Ankara.
- Herrmann, A., Nevo, B., (2011). Gifted Education In German-Speaking Countries. *Gifted And Talented International*, 26(1&2), 47-62
- İnceoğlu, D., Erkman, F., Aytar, G.(1986). Yurt Dışından Kesin Dönüş Yapan Ana-Babaların Aile Yaşamı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Açısından Türkiye'deki Ana-Babalarla Karşılaştırılması. Ulusal Psikiyatri ve Nöroloji Kongresi, cilt: 1.Sayı:73-85-s.117-119,
- Kağıtçıbaşı, Ç., Bekman, S., Kuşçul, H., Özkök, Ü.S., Sucuka, N., (1995). Zihinsel Eğitim Programı. Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Klein, B. S., (2006). Raising Gifted Kids: Everything You Need To Know To Help Your Exceptional Child Thrive. New York: Amacom.
- Kulaksızoğlu, A. (1985). Ergen-Aile Çatışmaları İle Annelerin Tutumları Arasındaki

- İlişki Ve Ergenin Problemleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Kuzgun, Y. (1972). Ana-Baba Tutumlarının Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara. Hacettepe Üniversitesi. Eğitim Enstitüsü..
- Kuzgun, Y. (1991). Ana baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi, Aile Yazıları. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- M. Can Yaşar, Aral, N. ve A. Kandır (2003). Okul Öncesi Eğitim. İstanbul: Ya-Pa Yayınları
- Maccoby, E.E. (2002). Gender And Group Process: A developmental perspective. Current Directions in Psychological Science, 11, 54-58.
- Medinnus, G.R. & Johnson, R.C. (1962). Child Psychology and Development, New-York; John Wiley and Sons.
- Moon, S. M., (2004). Social Emotial Issues underachievement and Counseling of Gifted and Talent Students. California: Corwin Press
- Morawska, A. & Sanders, M.R., (2008). Parenting Gifted And Talented Children: Zealand Journal Of Psychiatry, 42, 819-827.
- Myers, R., (1990). “Erken Çocukluk Gelişim ve Eğitiminde Farklı Modeller” Erken Çocukluk Eğitiminde Farklı Modeller Semineri. Editör Sevda Bekman. Eylül 10-14, İstanbul, UNICEF, s. 11-38.
- Öner, N. (2006). Türkiyede Kullanılan Psikolojik Testlerden Örnekler: Bir Başvuru Kaynağı (2. baskı). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Özkök, S., Sucuka, N., (1994). “Anne Çocuk Eğitim Programının Okulöncesi Eğitim Sistemi İçindeki Yeri.” 10.YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri. Ankara, s. 307-312.
- Poyraz, H. Dere, H. (2003). Okulöncesi Eğitiminin İlke ve Yöntemleri. Anı Yayıncılık, Ankara Eylül
- Ramey, S. (2002). The Science And Art Of Parenting. J. G. Borkowski., L. S. Ramey ve M. Bristol-Power, (Ed.), Parenting And The Child’s World: Influences on academic, intellectual and social-emotional development içinde (47-71). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Reis, S. M., & McCoach, D. B.(2000). The underachievement of gifted students: What do we know and where do we go? Gifted Child Quarterly, 44, 152–170.
- Rosalind, F.R. (1978). “The Effect of Self Concept Upon Adolescent Communication With Parents” Journal of School Health, (Feb) 101. 48. 100-102.
- Senemoğlu, N. (2003). Gelişim öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Silverman, L. K. (Ed.) (1993). Counseling the gifted & talented. Denver, Colorado:Love Publishing Company.
- Sucuka, N., Özkök, Ü.S., Vardar, B., (1997). “Anne Çocuk Eğitim Programı: Uygulama ve Değerlendirme” Okulöncesi Eğitim Sempozyumu, “Okulöncesi Eğitimde Yeni Yaklaşımlar”. Yayına Hazırlayan Dr. Gelengül Haktanır. Ankara Üniversitesi Basım Evi, Ankara, s. 51-83
- Symonds, P.M. (1938). A Study of Parental Acceptance and Rejection.. American Jour-

- nal of ürrhopsychiatry, 679-688
- Upshur, C. (1991). Mothers' And Fathers' Ratings Of The Benefits Of Early İntervention Services. *Journal of Early Intervention*, 15, 345-357
- Üstünođlu, Ü., (1991). "Aile Eğitiminde Farklı Yaklaşımlar." Aile Eğitimi. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, s. 80-89.
- Vu, Phu (2011). Gifted students' profiles and their attitudes towards a gifted program: The case of Vietnam. *Gifted and Talented International*, 26(1&2), 81-88.
- Yavuzer, H. (1994). Çocuk psikolojisi. İstanbul, Remzi Kitabevi.